

პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება საჯარო და კერძო დანახვებებში

რეზიუმე

პერსონალური მონაცემების დამუშავების კანონიერება და მაღალ სტანდარტებთან შესაბამისობა არსებითადაა დამოკიდებული მონაცემთა დამუშავების პრინციპების დაცვაზე.

სტატიაში ხაზგასმულია, რომ მოქალაქეები როგორც საჯარო ისე კერძო დაწესებულებებში ხშირ შემთხვევაში არასათანადოდ არიან ინფორმირებულნი მონაცემთა დამუშავების მიზნის შესახებ. პრაქტიკაში მრავლად გვხვდება მიზნის არაპროპორციულად, არაადეკვატური მოცულობით და განუსაზღვრელი ვადით მონაცემების დამუშავების ფაქტები.

სტატიაში აღნიშნულია, რომ ბოლო წლებში საქართველოში მონაცემთა ავტომატური დამუშავება სულ უფრო ფართომასშტაბიან ხასიათს იძენს, რამაც ხელი შეუწყო გარკვეული პროცესების ოპტიმიზაციას, მომსახურების გამარტივებას, ბიუროკრატიული საფეხურების შემცირებას. თუმცა, ელექტრონული მმართველობის პოზიტიური შედეგების მიუხედავად, სრულად ვერ მოხდა პროცესის თანამდევრისკების შეფასება, ასევე პერსონალური მონაცემების დაცვისა და უსაფრთხოების მაღალი სტანდარტების დანერგვა.

მოცემულ სტატიაში განხილულია პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების საკითხები საჯარო და კერძო დაწესებულებებში.

საკვანძო სიტყვები: პერსონალური მონაცემები; საჯარო სამსახური; კერძო ორგანიზაცია; მონაცემთა დამუშავება.

პირითადი ნაწილი

საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ ამომწურავად განსაზღვრავს მონაცემთა დამუშავების საფუძვლებსა და წინაპირობებს. შესაბამისად, ნებისმიერი დამუშავებელი ვალდებულია უზრუნველყოს კანონით გათვალისწინებული შემდეგი საფუძვლებიდან ერთ-ერთის არსებობა მაინც, კერძოდ: მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა; მონაცემთა სუბიექტის განცხადების განხილვა ან მისთვის მომსახურების გაწევა;

ბენადი იაშვილი

სტუ-ს პროფესორი

თამთა ღლონტი

სტუ-ს დოქტორანტი

კანონიერი საფუძველი ან კანონმდებლობით დაკისრებული მოვალეობის შესრულება; ინფორმაცია კანონით საჯარო ან გასაჯაროებელია თავად მონაცემთა სუბიექტის მიერ; პირის სასიცოცხლო ინტერესის დაცვა; მონაცემთა დამუშავებლის ან მესამე პირის კანონიერი ინტერესის დაცვა, თუ მათი ინტერესი აღემატება მონაცემთა სუბიექტის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ინტერესს; მონაცემთა დამუშავება ხორციელდება მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესის დაცვის მიზნით.

როგორც საჯარო, ისე კერძო დაწესებულებები ხშირ შემთხვევაში ვერ ახდენენ მონაცემთა დამუშავების კანონით განსაზღვრული საფუძვლის იდენტიფიცირებას, საკმაოდ ფართოდ და არაერთგვაროვნად განმარტავენ ისეთ ცნებებს, როგორიცაა „მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესი“, „კანონმდებლობით დაკისრებული მოვალეობა“ ან „მესამე პირის კანონიერი ინტერესი“. [1]

მონაცემთა დამუშავების საფუძვლებს შორის ყველაზე პრობლემური მონაცემთა სუბიექტის თანხმობის საკითხია. კანონის მიხედვით, თანხმობა არის მონაცემთა სუბიექტის მიერ სათანადო ინფორმაციის მიღების შემდეგ, მონაცემთა განსაზღვრული მიზნით დამუშავებაზე ზეპირად, სატელეკომუნიკაციო ან სხვა შესაბამისი საშუალებით გამოხატული ნებაყოფლობითი თანხმობა, რომლითაც შესაძლებელია ნათლად დადგინდეს პირის ნება.

ბოლო წლებში მონაცემთა ავტომატური დამუშავება სულ უფრო ფართომასშტაბიან ხასიათს იძენს, რამაც ხელი შეუწყო გარკვეული პროცესების ოპტიმიზაციას, მომსახურების გამარტივებას, ბიუროკრატიული საფეხურების შემცირებას. ელექტრონული მმართველობის პოზიტიური შედეგების მიუხედავად, სრულად

ვერ მოხდა პროცესის თანმდევი რისკების შეფასება, ასევე პერსონალური მონაცემების დაცვისა და უსაფრთხოების სტანდარტების დანერგვა

უმეტეს შემთხვევაში, სუბიექტის თანხმობა წარმოადგენს გარკვეული მომსახურების მიღების პირობას და არა ნების თავისუფალ გამოვლენას. წერილობითი თანხმობის შემთხვევაშიც კი რთულია სუბიექტის ნების ნამდვილობის დადგენა. სუბიექტის მიერ ხელმოწერილი მომსახურების ან სხვა სახის ხელშეკრულება ხშირად ფორმალური თვალსაზრისით თანხმობის მტკიცებულებას წარმოადგენს, რომლის ერთ-ერთი მუხლი ირიბად ეხება მონაცემთა დამუშავებას. ელექტრონული ტექნოლოგიების გამოყენებით პერსონალური მონაცემების მასშტაბური დამუშავების კიდევ ერთი შედეგი მონაცემთა დამუშავებლების, უფლებამოსილი პირებისა და „ავტორიზებული მომხმარებლების“ რაოდენობის ზრდა და სხვადასხვა მონაცემთა ბაზებთან მათი წვდომის გაზრდილ შესაძლებლობებია. ეს წარმოშობს მონაცემთა არამართლზომიერი გამოყენების საფრთხეს და ართულებს მათი უკანონო მოპოვებისა და გასაჯაროების ფაქტების გამოვლენას. კანონი არეგულირებს მონაცემთა დამუშავებლისა და უფლებამოსილი პირის ურთიერთობას და აწესებს მთელ რიგ მოთხოვნებს, კერძოდ: უფლებამოსილ პირს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება შეუძლია მხოლოდ სამართლებრივი აქტის ან მონაცემთა დამუშავებელთან დადებული წერილობითი ხელშეკრულების საფუძველზე, რომელიც დეტალურად უნდა განსაზღვრავდეს მონაცემთა დამუშავების მიზნებსა და ფარგლებს, მხარეთა უფლება-მოვალეობებს, მონაცემთა უსაფრთხოების საკითხებს. კანონით აკრძალულია უფლებამოსილი პირის მიერ დამუშავების უფლების გადაცემა სხვა პირისათვის მონაცემთა დამუშავებლის თანხმობის გარეშე. დაუშვებელია უფლებამოსილი პირის მიერ ნებისმიერი სხვა მიზნით მონაცემთა შემდგომი დამუშავება, თუმცა პრაქტიკაში ყველაზე ხშირად სწორედ ეს ვალდებულება ირღვევა. [2]

უფლებამოსილი პირები მონაცემთა დამუშავებლის მიერ მიწოდებულ

ინფორმაციას ინახავენ და სხვა მიზნით იყენებენ სახელშეკრულებო ურთიერთობის

დასრულების შემდგომაც. ამავე დროს, დაუშვებელია მონაცემთა დამუშავების შესახებ ხელშეკრულების დადება, თუ უფლებამოსილი პირის საქმიანობიდან ან/და მიზნებიდან გამომდინარე, არსებობს მონაცემთა არამიზნობრივი დამუშავების საფრთხე. უფლებამოსილი პირი ვალდებულია, უზრუნველყოს მონაცემთა უსაფრთხოება და ამ მხრივ გაატაროს შესაბამისი ორგანიზაციულ-ტექნიკური ზომები. დამუშავებელი ვალდებულია, მონიტორინგი გაუწიოს უფლებამოსილი პირის მიერ მონაცემთა დამუშავებას და მიიღოს შესაბამისი ზომები მონაცემთა შემთხვევითი ან უკანონო გამჟღავნების მოპოვების, შეცვლის, განადგურების, ნებისმიერი სხვა ფორმით უკანონო გამოყენებისა და დაკარგვის თავიდან ასაცილებლად.

განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების შეგროვება, შენახვა, გამოჟღავნება და სხვაგვარი დამუშავება - საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ სპეციალურ გარანტიებს ადგენს ისეთი მონაცემების მიმართ, რომლებიც დაკავშირებულია პირის რასობრივ ან ეთნიკურ კუთვნილებასთან, პოლიტიკურ შეხედულებებთან, რელიგიურ ან ფილოსოფიურ მრწამსთან, პროფესიული ორგანიზაციის წევრობასთან, ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან, სქესობრივ ცხოვრებასთან ან ნასამართლობასთან. ეს მონაცემები, ისევე როგორც გარკვეული სახის ბიომეტრიული მონაცემები, სენსიტიური ხასიათიდან გამომდინარე, განეკუთვნება განსაკუთრებულ კატეგორიას, ვინაიდან ამ ტიპის მონაცემთა უკანონოდ შეგროვება, შენახვა ან გავრცელება შესაძლოა ქმნიდეს პირადი ცხოვრების ხელყოფის, ადამიანის დევნის, შევიწროების ან სხვაგვარი დისკრიმინაციის საფრთხეს. კანონი კრძალავს განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემთა დამუშავებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა: პრაქტიკაში განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემთა დამუშავება უმეტესწილად სუბიექტის წერილობითი თანხმობით ხორციელდება. თუმცა, დამუშავებლები ხშირად ვერ უზრუნველყოფენ თანხმობის ამსახველი დოკუმენტის წარმოდგენას, რომელშიც მკაფიოდ და ნათლად იქნებოდა გამოხატული სუბიექტის ნება. უფრო მეტიც, დამუშავებლები არ არიან ინფორმირებული მათ მიერ დამუშავებული მონაცემე-

ბის სენსიტიური ხასიათისა და კანონის მიერ დადგენილი მოთხოვნების შესახებ, რის გამოც უზრუნველყოფილი არ არის მონაცემთა უსაფრთხოების მინიმალური სტანდარტი. [3]

მონაცემთა დამუშავება აუცილებელია სუბიექტის ან მესამე პირის სასიცოცხლო ინტერესის დასაცავად და მონაცემთა სუბიექტს ფიზიკურად ან სამართლებრივად არ აქვს უნარი, განაცხადოს თანხმობა მონაცემთა დამუშავებაზე; მონაცემთა დამუშავება ხორციელდება საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის, ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულების მიერ ფიზიკური პირის ჯანმრთელობის დაცვის მიზნებისათვის, აგრეთვე, თუ ეს აუცილებელია ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის მართვისთვის და ფუნქციონირებისათვის; მონაცემთა დამუშავება ხორციელდება ლეგიტიმური საქმიანობის განხორციელებისას პოლიტიკური, რელიგიური ან სავაჭრო გაერთიანების, ასოციაციის ან სხვა არაკომერციული ორგანიზაციის მიერ.

შრომით ურთიერთობებში განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემთა დამუშავება ერთ-ერთ გავრცელებულ პრობლემას წარმოადგენს. საჯარო დაწესებულებების მიერ ისეთი განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავება, როგორიცაა ნასამართლობა და სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების შედეგი, რეგულირდება „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით. შესაბამისად, არსებობს მონაცემთა დამუშავების სამართლებრივი საფუძველი. [4]

სხვა სახელმწიფოსთვის ან/და საერთაშორისო ორგანიზაციისთვის პერსონალურ მონაცემთა გადაცემა - პერსონალურ მონაცემთა სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებს გარეთ გადაცემა გარკვეულ საფრთხეებთან არის დაკავშირებული, ამიტომ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ საქართველოს კანონი არეგულირებს მონაცემთა სხვა სახელმწიფოსათვის ან/და საერთაშორისო ორგანიზაციისთვის გადაცემის საკითხს და ინსპექტორს ანიჭებს უფლებამოსილებას, შეაფასოს სხვა სახელმწიფოში/ საერთაშორისო ორგანიზაციაში მონაცემთა დაცვის სათანადო გარანტიები კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე. კანონის თანახმად, მონაცემთა გადაცემა შესაძლებელია, თუ არსებობს მო-

ნაცემთა დამუშავების შესაბამისი სამართლებრივი საფუძველი მიმღებ ქვეყანაში; ან/და საერთაშორისო ორგანიზაციაში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სათანადო გარანტიები; ეს გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით და შეთანხმებით; მონაცემთა დამუშავებელსა და მიმღებს შორის დადებული ხელშეკრულებით უზრუნველყოფილია დაცვის სათანადო გარანტიები.

მონაცემთა გადაცემას უნდა ჰქონდეს კონკრეტული და მკაფიოდ განსაზღვრული მიზანი და არა ზოგადი შინაარსი, ხოლო გადასაცემაში მონაცემების კატეგორიები და მოცულობა უნდა იყოს მისაღწევი მიზნის ადეკვატური და პროპორციული, ამასთან მიზნის მიღწევა შეუძლებელი უნდა იყოს მონაცემთა გადაცემის გარეშე.

დასკვნა

სტატიაში აღნიშნულია, რომ უფლებამოსილი პირის მიერ მონაცემთა დამუშავების შემთხვევაში, მონაცემთა დამუშავებელმა უნდა უზრუნველყოს: უფლებამოსილი პირის მიერ მონაცემთა დამუშავების განხორციელება წერილობით ხელშეკრულების საფუძველზე სათანადო უსაფრთხოების ზომების დაცვით; პერიოდული მონიტორინგის ჩატარება მონაცემთა არამიზნობრივი გამოყენების პრევენციისა და აღკვეთის მიზნით.

მონაცემთა ავტომატური დამუშავების პროცესში ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას წარმოადგენს უწყებებს შორის მონაცემთა გაცვლის ან/და წვდომის მინიჭებისთვის სამართლებრივი საფუძვლის არარსებობა. ბოლო დროს განსაკუთრებით იზრდება სხვადასხვა საჯარო უწყებებს შორის მონაცემთა გაცვლის, ასევე კერძო სექტორის მიერ დამუშავებულ მონაცემებზე საჯარო უწყებების წვდომის მაჩვენებლები, რაც ართულებს მონაცემთა დამუშავების კუთხით არსებულ მდგომარეობას. ხშირად მონაცემთა დამუშავებლები ყურადღების მიღმა ტოვებენ იმ მნიშვნელოვან გარემოებას, რომ მონაცემების მოპოვებისა და შენახვის უფლებამოსილება ორგანიზაციას ავტომატურად არ ანიჭებს ამ მონაცემების სხვა უწყებისათვის გადაცემის უფლებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს მთავრობის დადგენილება 219; „საჯარო ინფორმაციის ელექტრონული ფორმით მოთხოვნისა და პროაქტიულად გამოქვეყნების შესახებ. 2013;
2. Habermas A. - The theory of communicative action. Reason and the rationalization of society. UK, 2006;
3. გუგავა ნ. – „განსაკუთრებული კატეგორიის პერსონალური მონაცემების დაცვის სტანდარტები საქართველოს საჯარო სექტორში და საერთაშორისო გამოცდილება“. დისერტაცია. სტუ. თბილისი. 2017;
4. <https://www.personaldata.ge/ka> უკანასკნელად გადამოწმებული იქნა 05.03.2020

Processing of personal data in public and private institutions

Genadi Iashvili, Professor GTU

Tamta Glonti, PhD.Student of GTU

Summary

The legality of the processing of personal data and compliance with high standards are substantially dependent on to the principles of data processing.

The article notes that citizens are often not informed about the purpose of data processing. In practice, data processing is disproportionately large, inadequately large, and indefinite.

The article notes, that in recent years, automatic data processing in Georgia has become increasingly widespread, which has helped to optimize certain processes, simplify services, and reduce bureaucratic levels. However, despite the positive results of e-government, the risks associated with the process, as well as high standards of protection and security of personal data, have not been fully assessed.

In this article is discussed the issues of personal data processing in public and private institutions.

Keywords: Personal information; public service; Private organization; Data processing;